

แนวทางการผลิตและพัฒนาบุคลากรเพื่อธุรกิจสปาไทย 4.0

Production and Development Staff Model for Thai Spa Business 4.0

♦ จุฑารัตน์ ปิริยะเบญจวัฒน์

อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการโรงแรมและรีสอร์ท สาขาวิชาการจัดการสปา วิทยาลัยดุสิตธานี

Jutarat Piriyaenjawat

Lecturer of Hotel and Resort Management (Spa), Dusit Thani College

E-mail: jutarat.pi@dth.ac.th

Abstract

Spa business is the industry that makes the growth rate income in Thailand continuously. According to Thai spa association data collection found that it had spa business market value 29,000 million baht in B.E. 2557 and 31,000 million baht in B.E. 2558. There were 1,600 spa business entrepreneurs who had certificate from ministry of public health. The study of university of the Thai Chamber of Commerce during B.E. 2557 - 2560 found that spa business had the rising star business rated 1 out of 5 continuously. The supporting factors for the growth of spa business are total number of tourists, human stress and aged society. The spa business can be divided into 3 main types that are health spa, health massage and spa treatments. In the economic recession time, people are stressful and unhappy because they had to reduce expenses and the extravagant things. The spa business might be extravagant because people can live without massage and spa. In contrast, the spa business grows up continuously even the economic recession because spa industry is the business that related to health care and beauty business. As a result, it makes the growth of market value continuously to have good health, healthy in body, emotion, society, mind and spirit.

The spa industry is a service business. It is necessary to have specialist staff who has specific properties as indicated in Health Establishments Act B.E. 2559. For example, spa staff or spa therapist must pass training course approved by Ministry of Public Health also training institute must be approved by the ministry. Furthermore, the spa therapist must register at Department of Health Service Support, Ministry of Public Health to get license as legally spa therapist. Spa manager must graduate in Bachelor of Health Science or if the managers do not graduate in Bachelor of Health Science, they must pass spa manager for health training course 100 hours

curriculum approved by Ministry of Public Health and the training institute must be approved by the ministry as well so they can have the right to take the test to register as the legally spa manager.

This article has an its objective to propose spa human resource development to serve Thailand 4.0 by presenting through two aspects of keeping human resource development standard and leading knowledge of herbal in value added creation for spa industrial product.

Keywords : Thai Spa Industry 4.0, Spa Business, Thailand 4.0, Staff Development in Industry Service

บทคัดย่อ

ธุรกิจสปาเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างเติบโตต่อเนื่อง โดยการเก็บข้อมูลของสมาคมสปาไทยพบว่า ในปี 2557 มีมูลค่าตลาดธุรกิจสปา 29,000 ล้านบาท ปี 2558 มูลค่าตลาดธุรกิจสปาเพิ่มเป็น 31,000 ล้านบาท มีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจสปาที่มีใบรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข 1,600 ราย จากการศึกษาของมหาวิทยาลัยหอการค้าในปี 2557-2560 พบว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสปาติดอันดับธุรกิจดาวรุ่ง 1 ใน 5 มาตลอดต่อเนื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนให้ธุรกิจสปาเติบโต คือ จำนวนนักท่องเที่ยว ความเครียดของคน และสังคมผู้สูงอายุ โดยธุรกิจสปาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ สปาเพื่อสุขภาพ นวดเพื่อสุขภาพ และนวดเพื่อเสริมสวย ธุรกิจสปาเติบโตขึ้นต่อเนื่อง แม้ในช่วงที่เศรษฐกิจชะลอตัว เนื่องจากธุรกิจสปาเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ และธุรกิจด้านความงาม จึงทำให้มูลค่าการตลาดเติบโตขึ้นต่อเนื่อง เพื่อให้มีสุขภาพที่ดี สมบูรณ์ แข็งแรงทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ จิตวิญญาณ

ธุรกิจสปาจัดเป็นธุรกิจด้านการบริการ จำเป็นต้องใช้พนักงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน มีคุณสมบัติเฉพาะตามที่พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2559 กำหนดไว้ เช่น พนักงานผู้ให้บริการสปา หรือ สปาเทอราปิส (Spa Therapist) จะต้องผ่านการอบรมหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง และสถานศึกษานั้นต้องได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขเช่นกัน นอกจากนี้ สปาเทอราปิสยังจำเป็นต้องขึ้นทะเบียนที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขเพื่อรับใบอนุญาตเป็นสปาเทอราปิส ตามกฎหมาย ส่วนผู้ดำเนินการสปา หรือ ผู้จัดการสปา ต้องจบปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ หากไม่จบปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ 100 ชั่วโมงที่กระทรวงสาธารณสุขรับรองหลักสูตร และสถานศึกษานั้นต้องผ่านการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุขด้วย จึงมีสิทธิเข้ารับการสอบเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นผู้ดำเนินการสปาตามกฎหมาย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านสปาเพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0 โดยนำเสนอผ่าน 2 มุมมอง คือ การพัฒนาบุคลากรเพื่อธุรกิจสปา และ การนำองค์ความรู้ด้านสมุนไพรมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ด้านธุรกิจสปา

คำสำคัญ : อุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 ธุรกิจสปา ไทยแลนด์ 4.0 การพัฒนาบุคลากรด้านสปา

บทนำ

ในสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงได้สร้างความตึงเครียดในการทำงาน หรือการดำเนินธุรกิจและปัญหาด้านสุขภาพมากขึ้น ทำให้พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะความต้องการความผ่อนคลายในรูปแบบต่าง ๆ ภาพรวมของตลาดธุรกิจสปาของประเทศไทยถือว่าเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง เนื่องจาก มีผู้ประกอบการธุรกิจสปาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด นายกสมาคมสปาไทย กล่าวว่า “สำหรับตลาดธุรกิจสปาและนวดไทยมีมูลค่าตลาดรวมทั้ง 3 สาขา คือ กิจการสปาเพื่อสุขภาพ กิจการนวดเพื่อสุขภาพ และกิจการนวดเพื่อเสริมสวย มีมูลค่าการตลาดรวม 30,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มการเติบโตของกลุ่มธุรกิจสปาไทยและนวดไทยในปี พ.ศ. 2556 จะสามารถสร้างรายได้จากปีก่อนมีมูลค่าตลาด 14,000 ล้านบาทเป็น 16,000 ล้านบาท โดยตลาดความงามในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเติบโตถึง 20,000 ล้านบาทภายในปี พ.ศ. 2660 ปัจจุบันธุรกิจสปาไทยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการช่วยผลักดันสปาไทยให้มีความพร้อมทางด้านคุณภาพให้มีมาตรฐานระดับสากล” (Thai Spa Association, 2014) โดย สปาไทยมีความเป็นเอกลักษณ์ มีวัฒนธรรมการบริการที่โดดเด่น สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศมาก เห็นได้จากสถานประกอบการที่มีชื่อเสียงหลายแห่งได้รับรางวัลระดับโลก ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศ และมีรายได้จากธุรกิจสปาแต่ละปีเพิ่มขึ้น (“ธุรกิจสปาไทยเตรียมรับ AEC”, 2555) (ละอองทราย โกมลาลัย, ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าผู้ใช้บริการสปา: 2558)

สปาไทยมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากสปาทั่วโลก คือ ภูมิปัญญาไทยที่ถ่ายทอดส่งเสริมมาแต่บรรพบุรุษ กิริยามารยาทแบบไทย และการดูแลเอาใจใส่ของผู้ให้บริการด้วยวัฒนธรรมไทย ธุรกิจสปาเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการ ซึ่งต้องใช้ทักษะเฉพาะ พนักงานนวดจำเป็นต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญชำนาญในการนวดและการบริการต่าง ๆ สามารถให้คำแนะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถเข้าใจได้สำหรับบริการที่มีในสปา ธุรกิจสปาเป็นธุรกิจที่มีศักยภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนบุคลากร ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญต่อการบริหารธุรกิจสปาอย่างแท้จริง ซึ่งยังมีไม่เพียงพอที่จะรองรับ การขยายตัวของสถานบริการสปาที่มีอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาการแย่งตัวกัน การเสนอผลตอบแทนที่สูง สถานบริการสปาที่มีอยู่หลายแห่งมีข้อจำกัดในด้านการควบคุม คุณภาพและการให้บริการสปาอย่างถูกต้องตามมาตรฐานเดียวกัน สาเหตุสำคัญมาจาก การที่ธุรกิจสปาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย ปัญหา การตัดราคาค่าบริการ ที่ส่วนหนึ่งเกิดจากข้อได้เปรียบของการประกอบธุรกิจนี้ควบคู่ไปกับ การทำธุรกิจนำเที่ยวโดยเฉพาะ การเข้ามาดำเนินธุรกิจของต่างชาติ ทำให้มีข้อได้เปรียบ ตรงที่สามารถลดราคาได้ เนื่องจากมีลูกค้าประจำอยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ประกอบการทั่วไปที่ ประกอบการสปาอย่างเดียวไม่สามารถที่จะทำได้ จากการศึกษา มาตรฐานของธุรกิจสปาในอำเภอเกาะสมุย พบว่า ด้านผู้ให้บริการควรมีการพัฒนา เช่น ผู้ให้บริการสามารถ

สื่อสารกับผู้รับบริการได้ดี และผู้ให้บริการควรผ่านการทดสอบความรู้ และประสบการณ์ตามมาตรฐานของ คณะกรรมการด้านบุคลากรควรมีการพัฒนา เช่น การอบรมพนักงานนวดให้มีความเชี่ยวชาญ และความชำนาญในการนวดและการบริการต่าง ๆ พนักงานควรมีความรู้ความสามารถให้ คำแนะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถเข้าใจได้สำหรับบริการที่มีในสปา และการจัดหาพนักงาน นวดให้เพียงพอกับการบริการ

ผลการศึกษาปัญหาของการพัฒนาธุรกิจสปาของผู้ประกอบการสปา พบว่า ส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดแคลนพนักงานสปา ไม่ได้เรียนรู้ให้ตรงกับสายงานที่ทำ ขาดความรู้ความเข้าใจ การลงทุนสูงมาก ค่าตอบแทนน้อย สถานประกอบการไม่มี ความเข้าใจเรื่องธุรกิจแบบจริงจัง และการสื่อสารภาษาอังกฤษกับลูกค้า ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือผู้ประกอบการอย่างจริงจัง รองลงมาต้องการค่าตอบแทนที่สูง

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการสปามากที่สุดคือ ปัจจัยด้านบุคคล ความรู้ ความสามารถของพนักงานในการให้คำแนะนำข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการบริการที่มีในสปา พนักงานนวดมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการนวดราคาเหมาะสมกับการบริการและสมเหตุสมผล เป็นต้น

ด้านบุคลากร การอบรมพนักงานนวดให้มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการนวด และบริการต่าง ๆ พนักงานควรมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถ เข้าใจได้สำหรับบริการที่มีในสปา จัดหาพนักงานนวดให้เพียงพอกับการบริการและพัฒนา การสื่อสารภาษาอังกฤษกับลูกค้า (สุณีย์ ล่องประเสริฐ, การพัฒนามาตรฐานธุรกิจสปาในเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: 2557) การบริหารจัดการธุรกิจสปา ผู้ประกอบธุรกิจสปาให้ความสำคัญในเรื่อง การพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน การรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ (สิทธิชัย ธรรมเสนห์, การบริหารจัดการธุรกิจสปา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี: 2554)

สปาเป็น ธุรกิจที่ต้องมีการบริการที่สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา และความไว้วางใจ ให้เกิดขึ้นกับลูกค้าให้ได้ เนื่องจากการเป็นบริการที่ต้องสัมผัสเนื้อตัวของลูกค้า พนักงานผู้ให้บริการจึงเป็นปัจจัยสำคัญของธุรกิจ สปาและจะต้องเป็นผู้ผ่านการศึกษา อบรม และมีคุณวุฒิทางวิชาชีพที่เหมาะสมกับงาน รวมทั้ง ต้องมีจิตวิทยาและความฉลาดทางอารมณ์พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังต้องมีการศึกษาด้านสุขภาพและมีคุณสมบัติดังนี้ (ชัยยศ สันตวงษ์ และคณะ, คู่มือแผนธุรกิจสปา ภูมิปัญญาวาริบำบัด: 2546)

1. มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำอย่างแท้จริงและผ่านการฝึกอบรมโดยตรง
2. มีความกระตือรือร้น ทุ่มเทในการทำงาน
3. เต็มใจและยินดีที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการทำงาน
4. มีกิริยามารยาทที่งดงาม
5. มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี
6. มีใจรักงานบริการ

นอกเหนือจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว (วรัณยา พวงวงศ์, ความรู้เกี่ยวกับสปา เอกสารประกอบการอบรมผู้ประกอบการธุรกิจสปา เชียงใหม่: 2548) ยังได้นำเสนอคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นนักบำบัดที่ดี ได้แก่

1. การมีทัศนคติที่ดี เป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน ต้องเชื่อมั่นในวิชาชีพทั้งร่างกายและจิตใจที่ดีพร้อมให้บริการ มีความตั้งใจ มุ่งมั่น ทำให้ลูกค้าเชื่อใจและมีจิตวิญญาณของความเมตตา ต้องระแวดระวังการพูดที่ต้องไม่เป็นผู้ชี้นำหรือออกคำสั่งให้ลูกค้าเชื่อฟัง
2. มีฝีมือดี ควรต้องรักษามือให้มีความอบอุ่นสะอาด สัมผัสลูกค้าอย่างนุ่มนวล มีฝีมือในการนวดได้ตรงจุดที่ลูกค้าต้องการได้รับการบำบัด
3. จัดเตรียมความพร้อมให้ลูกค้า โดยต้องจัดเตรียมด้านความปลอดภัย ความสะอาดสบายทำนอนที่ผ่อนคลาย ห้องที่อบอุ่น และมีความเป็นส่วนตัว
4. ชนิดของการนวด ต้องใช้การวิเคราะห์สังเกตพิจารณาการนวด ในเรื่องจังหวะการนวดแรงกดมากหรือน้อยตามความผิดปกติของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ และท่าทางการนวดของนักบำบัดรวมทั้งความสูงต่ำของเตียงนวดบำบัดที่ต้องพอดีและเหมาะสม

จะเห็นได้ว่าธุรกิจสปาเป็นหนึ่งในธุรกิจบริการที่มีการแข่งขันสูง เพราะเป็นธุรกิจที่อยู่ในกระแสนิยมผู้ประกอบการธุรกิจสปาจึงจำเป็นต้องมีแนวทางในการผลิตและพัฒนาบุคลากรธุรกิจสปา เพราะหากมีการพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานก็ทำให้ธุรกิจสปาพัฒนาและก้าวหน้ามากขึ้นตามไปด้วย

ความหมายของสปา

สปา (Spa) เป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมโดยการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ มีการใช้น้ำ และเทคนิคการนวดเพื่อผ่อนคลายร่างกายและจิตใจเป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้ยังประกอบด้วยการบำบัดอื่น ๆ เช่น การขัด การพอก การอบตัว เป็นต้น ปัจจุบันสปา ได้รับความนิยมอย่างมากทั้งในประเทศทางตะวันตกและตะวันออก รวมถึงประเทศไทย สปาเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพที่มีการเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สปามีรากศัพท์มาจาก ภาษาละตินว่า ‘*Sanus per aqua*’ หรือ ‘*Sanitas per aquas*’ แปลว่าสุขภาพจากสายน้ำ การบำบัดด้วยน้ำ (health through water or healing through water) การดูแลสุขภาพโดยใช้การใช้น้ำ จากความเชื่อและแนวคิดที่เกี่ยวข้องอาจสรุปความหมายของสปา คือ การบำบัดด้วยน้ำภายใต้การดูแลของนักบำบัด แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงเป็นสถานที่พักผ่อนเพื่อให้ได้มาซึ่งสุขภาพองค์รวมที่ดี (เอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ, 2559)

ตามคำนิยามของ The International Spa Association (ISPA) แบ่งชนิดของสปาออกเป็น 7 ประเภท (เอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ, 2559) ดังนี้

1. Club Spa คือสปาที่สร้างขึ้นเพื่อให้บริการเฉพาะสมาชิก (Member) โดยเน้นการให้ความสะดวกสบายและครบครันเกี่ยวกับวัตถุดิบประสงคในการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพร่างกาย พร้อมกับบริการสปาอื่น ๆ

2. Day spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ในทำเลที่สะดวกต่อการเดินทางสำหรับลูกค้ามาใช้บริการ เช่น ที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้า หรือตามสนามบิน โปรแกรมการบริการค่อนข้างหลากหลาย ลักษณะผู้มาใช้บริการจะเป็นระยะเวลานั้น ๆ จากการสำรวจพบว่าเป็นสปาที่เปิดให้บริการมากที่สุด

3. Hotel & Resort Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ภายใน หรือในบริเวณเดียวกันกับโรงแรมหรือรีสอร์ท ที่มีสถานที่ออกกำลังกาย อาหาร โปรแกรมบริการมักประกอบด้วย การนวดแบบต่าง ๆ เพื่อผ่อนคลายสำหรับผู้คนที่ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศและหลีกหนีความจำเจในชีวิตประจำวัน มักจะมีขนาดใหญ่กว่าเมื่อเทียบกับ Day spa ทั่วไป

4. Cruise Ship Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ในเรือ โปรแกรมการบริการประกอบด้วย การนวดแบบต่าง ๆ การออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพ

5. Mineral Spring Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่เป็นแหล่งน้ำพุร้อน หรือน้ำแร่ธรรมชาติ โปรแกรมการบริการจะเน้นการบำบัดโดยใช้ความร้อนของน้ำ หรือแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ใช้เกลือมาเป็นส่วนหนึ่งในการบำบัดรักษา ตัวอย่างเช่น สปาที่ตั้งอยู่ตามแหล่งบ่อน้ำร้อน ในประเทศญี่ปุ่น และ รัสเซีย ประเทศไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติหลายแห่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีในอนาคต

6. Destination Spa คือ สปาที่ตั้งขึ้นเพื่อให้การดูแลสุขภาพเป็นหลักโดยมีที่พักอยู่ภายในนั้น มีกิจกรรมเพื่อสุขภาพครบวงจร อาหารสุขภาพ การออกกำลังกาย การให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่ มักจะมีความต้องการพำนักอยู่เป็นระยะเวลานาน เพื่อผ่อนคลายและปรับปรุงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ปรับความสมดุลของร่างกายและจิตใจ ลดน้ำหนัก ออกกำลังกายที่ถูกต้อง เป็นต้น โดยทีมงานที่เชี่ยวชาญจะเป็นผู้พิจารณาจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับลักษณะสุขภาพบุคคลแต่ละคน มักตั้งอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาตินั้นเข้ามาเป็นตัวช่วยในการจัดกิจกรรม เช่น ภูเขา ทะเล น้ำพุร้อน โคลน ฯลฯ

7. Medical Spa คือสปาที่ตั้งโดย พ.ร.บ สถานพยาบาลโดยมีแพทย์ และพยาบาลดูแลกำกับ มีวัตถุประสงค์เพื่อบำบัดรักษาสุขภาพและความสวยงาม โปรแกรมการบริการประกอบด้วยโภชนาการบำบัด และอาหารสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพ การนวดแบบต่าง ๆ การบำบัดและดูแลสุขภาพโดยใช้ความรู้ด้านสุขภาพ มีบริการทางการแพทย์ให้เลือก ทั้งแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์ไทย และการแพทย์แผนจีน เป็นต้น มีโปรแกรมการนวดที่รักษาอาการเจ็บป่วย เช่น การนวดกดจุด การบำบัดด้วยสมุนไพร การปรับโครงสร้างร่างกาย การสะกดจิต การฝังเข็ม ศัลยกรรมผิวหน้า การต่อต้านริ้วรอย ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่ มักจะมีความต้องการการพำนักระยะยาวและการบำบัดที่ชี้เฉพาะเช่น การลดน้ำหนัก การออกกำลังกายที่ถูกต้อง การเลิกบุหรี่ เป็นต้น โดยทีมงานที่เชี่ยวชาญจะเป็นผู้พิจารณาจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับลักษณะสุขภาพแต่ละคน

Medical Spa ในประเทศไทยจัดอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสถานพยาบาล มีแพทย์และพยาบาลกำกับดูแล มีวัตถุประสงค์เพื่อบำบัดรักษาสุขภาพและความสวยงาม การบริการ ประกอบด้วยโภชนาการบำบัดและ

อาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพ การนวดแบบต่าง ๆ การบริการด้วยความรู้ด้านสุขภาพ มีบริการทางการแพทย์ทางเลือก แพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย แผนจีน ฯลฯ มีบริการนวดรักษาอาการเจ็บป่วย เช่น การนวดกดจุด การบำบัดด้วยสมุนไพร การปรับโครงสร้างร่างกาย การสะกดจิต การฝังเข็ม ศัลยกรรมผิวหนัง และการบำบัดที่เฉพาะเจาะจงเช่น การลดน้ำหนัก การออกกำลังกาย และการเลิบบุหรี่ เป็นต้น

การพัฒนาศูนย์กลางสปาตามกฎหมายทางด้านสปาของไทย

จากเดิมธุรกิจสปาจะมีภาพลักษณ์ไปทางธุรกิจอาบ อบ นวด เนื่องจากใช้กฎหมายเดียวกัน ทำให้ภาพลักษณ์สปาถูกมองไปทางอาบ อบ นวด ต่อมารัฐบาลได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (พ.ศ. 2547 – 2551) โดยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นเจ้าภาพหลัก กรมสนับสนุนบริการสุขภาพจึงเริ่มบทบาท ส่งเสริมให้เกิดการบริการที่ได้มาตรฐานและถูกต้อง ด้วยการกำหนดมาตรฐาน สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ออกเป็นประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2547 เพื่อรับรองมาตรฐานสถานประกอบการ ผู้ดำเนินการและผู้ให้บริการเป็นครั้งแรก โดยแยกสถานประกอบการเพื่อสุขภาพออกจากสถานบริการที่เป็นอาบอบนวดอย่างชัดเจน และต่อมาได้พัฒนากฎหมายเป็นพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ระบุไว้ คือ ‘โดยที่กิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นกิจการด้านบริการที่สร้างงานและรายได้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก และเป็นกิจการที่ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้รับบริการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมายาวนาน จึงมีผู้ประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำกับดูแลการดำเนินกิจการนี้เป็นการเฉพาะ ผู้ประกอบกิจการผู้ดำเนินการ และผู้ให้บริการจำนวนมากขาดความรู้และทักษะในการประกอบกิจการ และการให้บริการของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพร่างกายหรือจิตใจของผู้รับบริการ ประกอบกับมีผู้ใช้คำว่าสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพื่อประกอบกิจการแฝงอย่างอื่น อันส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้รับบริการชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีต่อกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ สมควรมีกฎหมายที่กำกับดูแลการประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การดำเนินกิจการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน อันเป็นการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนและคุ้มครองผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้’ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559 และมีผลบังคับใช้วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2559 มีเป้าหมายเพื่อการคุ้มครองผู้ประกอบการ ผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการ และผู้รับบริการด้วยคุณภาพมาตรฐานระดับสากลและเพื่อการบริการสุขภาพที่ปลอดภัย อันเป็นการพิทักษ์สิทธิของประชาชนและนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกให้เชื่อมั่นในบริการ

สุขภาพของ ผู้ให้บริการชาวไทยบทบาทของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ประกอบการมากขึ้น ด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก พัฒนาหลักสูตรการนวดไทยเพื่อใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอน ในการผลิตบุคลากรด้านนวดไทยเพื่อสุขภาพ โดยเน้นการนวดเพื่อผ่อนคลายเป็นหลัก ชื่อหลักสูตรการนวดไทย 80 ชั่วโมง และกรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้เริ่มดำเนินการรับรองหลักสูตรอบรมผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา และในเวลาเดียวกัน ได้เริ่มพัฒนาหลักสูตรกลางของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ โดยในระยะแรกมี 7 หลักสูตร ต่อมาปี พ.ศ. 2558 ได้ประกาศหลักสูตรกลางที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการขอรับรองหลักสูตร ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่บริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 - พ.ศ. 2551 จำนวน 12 หลักสูตร และต่อมาปี พ.ศ. 2559 ได้มีการทบทวนและพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรกลางให้มีมาตรฐานมากขึ้น มีการพิจารณายกเลิกหลักสูตรผู้ให้บริการสุขภาพ 300 ชั่วโมง จนปัจจุบันมี 11 หลักสูตร ดังนี้

1. นวดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ 60 ชั่วโมง
2. นวดไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง
3. นวดไทยเพื่อสุขภาพ 100 ชั่วโมง ต่อยอด 60/80 ชั่วโมง (เทียบเท่าหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ)
4. นวดเพื่อสุขภาพขั้นสูง 600 ชั่วโมง
5. นวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง
6. การนวดด้วยน้ำมันหอมระเหย 150 ชั่วโมง
7. การนวดสวีดิช 150 ชั่วโมง
8. ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ 100 ชั่วโมง
9. ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ 500 ชั่วโมง
10. การบริการเพื่อความงาม 150 ชั่วโมง
11. การดูแลสุขภาพและความงามสตรีหลังเรือนไฟ 150 ชั่วโมง

การให้ความสำคัญด้านคุณภาพมาตรฐาน ผนวกกับเชิงวัฒนธรรม และความเป็นไทยที่มีจิตใจพร้อมให้การบริการ ใส่ใจผู้อื่น ทำให้ธุรกิจการบริการเพื่อสุขภาพ หรือสปาไทยเป็นที่ยอมรับด้วยความพึงพอใจอย่างมากในหลายประเทศทั่วโลก และพบว่าผู้ให้บริการชาวไทยทำงานในสปาทั่วโลกหลายหมื่นคน การศึกษาและพัฒนาสู่มาตรฐานที่สูงขึ้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ในยุคที่สุขภาพและความปลอดภัยของชีวิตสำคัญต่อมนุษย์ทุกชนชาติ ทุกเพศ และทุกวัย มีผลให้สถานประกอบการเข้ามาขอรับรองมาตรฐานเพื่อรับการสนับสนุนมากขึ้น (ที่มา: เอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ 2559)

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไทยโมเดลประเทศไทย 4.0 (ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์)

โมเดลประเทศไทย 1.0 เน้นการขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วยเกษตรกรรม มีการส่งออกสินค้าการเกษตรไปยังต่างประเทศ

โมเดลประเทศไทย 2.0 เข้าสู่ยุคของอุตสาหกรรมเบา เริ่มจากอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า

โมเดลประเทศไทย 3.0 เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกมากขึ้น

โมเดลประเทศไทย 4.0 เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นการเปลี่ยนความคิดจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม ขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี สินค้าสร้างสรรค์ เชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นด้านการผลิตสินค้าไปสู่ด้านการบริการ เพิ่มมูลค่าการบริการ เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะการปฏิบัติงานอย่างสูง (ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์)

โมเดลประเทศไทย 4.0 เป็นหลักแนวคิดที่สำคัญที่สร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากประเทศที่เป็นกับดักรายได้ปานกลาง มุ่งสู่ภาคบริการ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำสรุปผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ไตรมาสที่ 2 ปี 2560 โดยได้กล่าวถึง รายรับรวมจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีมูลค่า 625.0 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 ที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นหลัก ซึ่งอุตสาหกรรมสปา จัดเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

แนวทางการผลิตและพัฒนาบุคลากรเพื่อธุรกิจสปาไทย 4.0

จากการเติบโตของอุตสาหกรรมสปาไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในธุรกิจสปา การพัฒนากำลังคนเพื่อป้อนสู่ตลาดแรงงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อรองรับกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 ซึ่งถือเป็นยุคของการขับเคลื่อนสปาด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เน้นการนำสมุนไพรไทย ภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาแปรรูปเป็นนวัตกรรมใหม่ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการวางแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย โดยเน้นสมุนไพร 4 ตัวหลักเป็นสมุนไพรนำร่อง คือ กระชายดำ ขมิ้นชัน ไพล และบัวบก ในการผลิตบุคลากรด้านอุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 นั้น นอกจากจะต้องพัฒนาทักษะและต้องมีคุณสมบัติตรงตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดแล้ว ยังจำเป็นต้องมีความรู้ด้านสมุนไพรเพื่อสามารถต่อยอดไปสู่การแปรรูปสมุนไพรเกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ได้

1. สปา 4.0 ในเบื้องต้นจะให้ความสำคัญกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยควบคู่กับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ในการส่งเสริมการใช้สมุนไพร 4 ตัวหลักที่เป็นสมุนไพรนำร่อง ที่ใช้ในการดูแลสุขภาพ คือ กระชายดำ ขมิ้นชัน ไพล และบัวบก เพื่อนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมอุตสาหกรรมสปา

ธุรกิจสปาไทยเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ธุรกิจสปาในระดับประเทศ โดยการสร้างนวัตกรรมใหม่ เช่น การแปรรูปสมุนไพร จาก ราก ใบ ดอก ผล มาเป็นแคปซูล ยาทา ยานวด เครื่องดื่ม เป็นต้น

2. ในส่วนของการบริการ ยังสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ได้ด้วยการออกแบบและทำวิจัยทำนวด ที่เป็นเอกลักษณ์ให้ผลของการนวดเป็นที่ประจักษ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การบริการสู่การบริการระดับสูง (High Value Services) อุตสาหกรรมสปาเป็นอุตสาหกรรมดาวรุ่งที่สามารถต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจไทยอย่างก้าวกระโดดต่อไปในอนาคตได้ เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็งด้าน สมุนไพรไทย ธุรกิจสปา และนวดไทยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติ ประเทศไทยเป็นประเทศเปิดและมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วโลก ดังนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 คือ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะการปฏิบัติงานในระดับสูง มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับ

3. อุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบุคลากรและผลิตภัณฑ์โดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยี เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ก้าวกระโดดจากประเทศที่กำลังพัฒนาไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยภาคบริการ ซึ่งในการพัฒนาสู่อุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 ส่วนหนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

4. นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการสปาให้มีความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษกับลูกค้า หรือภาษาที่ 3 ที่ 4 และยังจำเป็นต้องรักษามาตรฐานมารยาทในการให้บริการ การอ่อนน้อมถ่อมตน มีใจรักบริการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับการบริการด้วยอัตลักษณ์แบบไทย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การลงทุนเพื่อทำโรงแรมและรีสอร์ทสปาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เดย์สปา มีบทบาทมากขึ้นในประเทศไทย และเนื่องจากสถานบริการสปาที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น จำนวนมากจึงเป็นสิ่งกระตุ้นให้ประชาชนที่ไม่เคยสนใจการใช้บริการลักษณะนี้มาก่อนเริ่มเกิด ความอยากรู้และหันมาทดลองใช้ กันมากขึ้น (วณิชทร หงสกุล, 2555) ซึ่งมีตั้งแต่รูปแบบที่ให้บริการ แบบครบวงจรที่มีการออกแบบและตกแต่ง ให้หรูหรามีระดับ พร้อมด้วยบริการที่หลากหลายและ 2 สิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน จนถึงรูปแบบที่มีลักษณะเป็นห้องแถวที่ให้บริการนวดผ่อนคลาย และดูแลผิวพรรณเสริมความงาม โดยไม่ได้เน้นถึงการออกแบบร้านให้มีความหรูหรามากนัก แต่จะเน้นการให้บริการลูกค้าที่จัดเตรียมให้ลูกค้าเท่านั้น ซึ่งสปา ลักษณะเช่นนี้สามารถจับตลาดลูกค้าตั้งแต่ กลุ่มชนชั้นกลางลงมาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสามารถเข้าถึงง่ายในเรื่องของอัตราค่าบริการ และทำเลที่ตั้ง โดยในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีจำนวนสถานประกอบการที่ขึ้น ทะเบียนและผ่านการรับรอง จากกระทรวงสาธารณสุขทั้งหมด 2,032 แห่ง ตั้งในกรุงเทพมหานครเป็น ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 88 และที่เหลือร้อยละ 12 ตั้งอยู่ตามสถานที่ท่องเที่ยวในต่างจังหวัด (สถาบันพัฒนา วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม, 2557) ดังนั้นทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสปาจึงจำเป็นต้องหากลยุทธ์สำหรับการขยายตัว ของธุรกิจสปา เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและสร้างความ ได้เปรียบกับธุรกิจสปาของคู่แข่ง (ละอองทราย โกมลมาลย์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของ

ลูกค้าผู้ใช้บริการสปา ในเขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร: 2556)ด้วยการผลิตและพัฒนาบุคลากรธุรกิจสปาไทย 4.0

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแนวทางการผลิตบุคลากรเพื่ออุตสาหกรรมสปาไทย 4.0 ได้ดังนี้

1. ในการผลิตบุคลากรปัจจัยสำคัญ คือ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ประกอบการ สถานประกอบการ สมาคม องค์กร หรือหน่วยงานวิชาชีพ ที่จะร่วมมือกันจัดทำหลักสูตร พัฒนาผู้สอน พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม สปาไทย 4.0 บัณฑิตที่จบใหม่จะได้มีงานทำ สถานประกอบการก็จะได้บุคลากรตรงตามความต้องการ เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศทางหนึ่งด้วย

2. หลักสูตร การเรียนการสอน ควรจะมีการบูรณาการร่วมกับสถานประกอบการ เช่น การวางแผนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปพร้อมกับการปฏิบัติงานจริงที่สถานประกอบการ เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะในการทำงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นำไปสู่การผลิตบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้อาสาของสถานประกอบการอย่างแท้จริง

References

- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2016). Knowledge Document for Spa Manager. Bangkok: MS Corporation Company.
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2016). Standard of Spa Business for World Class. Bangkok: J Nesis Media Com Company.
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2016). Spa Business Manual. Bangkok.
- Jantaro, O., (2016).Spa Guests' Behavior towards Spa Service Selection in Surat Thani Province. Available at : file:///C:/Users/User/Downloads/413-692-1-PB.pdf. Retrieved : February 19, 2018
- Laongsrai, K.,(2015) .The Study of Factors Positively Affecting Customer Satisfaction of Spa Services in Klongsan District, Bangkok
- Longprasert, S.,(2014). Development of Spa Business Standard in Koh Samui Suratthani to Asean Economic Community, Available at : file:///C:/Users/User/Downloads/197-240-1-PB%20(1).pdf. Retrieved : February 19, 2018

- Maesinsee, S., (2016). Suwit Maesinsee Consultant of Thailand 4.0. Available at :
<https://www.posttoday.com/politic/report/479877>. Retrieved : February 19, 2018
- Maesinsee, S., (2017). Suwit Maesinsee form New Economy. Available at :
<https://www.thairath.co.th/content/1099295>. Retrieved : February 19, 2018
- Office of Small and Medium Enterprise Promotion (2014). Final Report for strategy and operation for Office of Small and Medium Enterprise Promotion. Available at :
[http://www.sme.go.th/SiteCollectionDocuments spaและบริการสุขภาพ %20_final.pdf](http://www.sme.go.th/SiteCollectionDocuments%20spaและบริการสุขภาพ%20_final.pdf).
Retrieved : February 19, 2018
- Phongwong, W.,(2005). Introduction to Spa Business, ChaingMai University.
- Thammasane, S., (2011). Research of Spa Business Management in Amphoe Muang, Chonburi Province.
- Thai Spa Association. (2014). Spa industry study 2014: Opening the spa doors to ASEAN.
Retrieved from [http://www.thaispaassociation.com/uploads/ userfiles/file/ 2014_Spa_Study_Final.pdf](http://www.thaispaassociation.com/uploads/userfiles/file/2014_Spa_Study_Final.pdf).
- Spa business for AEC. (2012). Available at : <http://www.thai-aec.com/463>. Retrieved : February 19, 2018
- Suntiwong, C.,(2003). Manual of Business Plan: Spa Hydrotherapy, Bangkok.

Jutarat Piriyanenjawat, Master of Business Administration at Stamford International University, Position Lecturer of Hotel and Tourism Department, Dusit Thani College.